

الأصول الأربعة

في
ترديد الوهابية

تأليف

اعليحضرت حكيم الامت خواجه محمد حسن

جان صاحب سرهندي مجددی

المتوفى سنة ١٣٤٩ هـ . ١٩٣١ م .

زیرنگرانی

ابو الریاض مولوی حکیم محمد معراج الدین احمد

صاحب مدیر اخبار الفقیه امرتسر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. اما بعد این چند فقره ایست که از
 نسما ت قدس و رشحات انس بخاطر فائز این فلیل البضا عه زینحه اندخواستیم که
 از جهت یادگار بقید تحریر آیند تا برادران ملت و مذهب ازان منتفع شوند مخفی مباد
 که درین زمان فرقه از اهل هوا در اسلام پیدا شده است که خود را اهل حدیث
 می نامند و در مقابل اهل السنة و الجماعة خصوص مقلدین مذهب حنفیه کار و او ایها
 مخالفانه به پیمان اعلیٰ بعل می آرند و در پس اطفاء نور ملت و مذهب بجان کوشان
 اند و بسا عوام را در دام فریب خود آورده هم مشرب خود نموده اند و استاد
 اول این طائفه در هندوستان مولوی امحیل دهلوی است که تقریباً در سنه
 ۱۲۵۰ دوازده صد و پنجاه هجری در هند ظهور کرده بود و کتاب التوحید محمد بن عبد الوهلب
 نجدی^(۱) را بزبان فارسی ترجمه کرده بنام تقویة الایمان در هند شائع نمود و بعد
 ازان صراط مستقیم و غیره رسائل را برائے فریقین مسلمانان در هند درین سلام
 تألیف نمود شاگردان او چون عبد الله غزنوی و نذیر حسین دهلوی و صدیق حسین
 خان مجھوپالی و رشید احمد گنگوہی و بعض افراد مدرسہ دیوبند و تلامذہ آنها
 بر آن افزودند و کتب و رسائل و دفاتر کثیره تألیف نمودند و بسیارے از خلق
 الله را در دام ترویج خود آوردند متأسرین این فرقه دو نوع روش اختیار کردند
 یک فرقه ظاهر ظهور خود را بحدیث گفته از تقلید شخصی انکار کردند و اکابر امت
 مرحومہ را از طبقه علماء و صلحا و اولیاء مشرکین و مبتدعین گفتند. فرقه

علامه محمد عبد الرحمن السلھتی مولوی نذیر حسین را رقیه تألیف کرده است فارسی نام وی
 (سیف الابرار) است.

(۱) محمد بن عبد الوهلب النجدی مات سنة ۱۲۰۶ هـ. [۱۷۹۲ م.]

(۲) رشید احمد توفی سنة ۱۳۲۳ هـ. [۱۹۰۵ م.]

بطریق نفاق خود را در پرده حقیقت مستور داشته علاءحقی میباشد اما اعتقاداً
 با فرقه اولی همفرض و هم قرض اند و سبب اخفاء این فرقه اراده اصلال عوام
 مسلمانان احاف است که در صورت اظهار و ابیت نفرت خلق را در نظر
 داشته این جیلد اظهار حقیقت را سبب حصول مقصود دانسته اند و الحق باین
 جیلد و مکر مقصود خود رسیده اند پس ضرر این طائفه در اغواء خلق الله و بهم
 زنی عقاید اسلامیة زیاده از ضرر فرقه اولی است بنا بران اکثر مخاطبه در این
 رساله با همین فرقه است اگر نظر بظواهرش کنی گوئی که نخبه مسلمان است
 و اگر از جنابش باطنش خبر دار شوی گوئی که بدتر از شیطان است ظاهرش
 بصلاح آراسته با جامه پاک سفید بارش دراز مشروع با اظهار تقوا
 با گفتار نرم و شیرین با تحمل اذی از عوام الناس و باطنش پر از جاست طعن و
 لعن بر کافه امت مرحومه و انکار از طرق مشایخ سلاسل اربعه و انکار از نقلیه
 مذاهب اربعه و انکار از کرامت اولیاء الله و شرک دانستن استیادان از اولاد
 علییه و انکار از ایصال ثواب بارواح اموات جمیعین دهم و چهلم و سالیان
 و انکار شفاعت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم الا ان یا ذن الله له و حرام
 دانستن سفیر یارت او صلی الله علیه و سلم و حرام دانستن نداء غائب
 بلفظ یا رسول الله و نحو ذلک و حرام دانستن توسل بارواح انبیاء و صلحاء
 الی غیر ذلک من سوء عقاید هم چونکه ذکر عقائد دومی در میان آمد باید که چند
 از عقائد اینها منسوب بحجت مصنفه آنها برائے اعلام خلق الله ذکر شود اگر چه
 نقل کفر کفر نباشد اما دل و قلم از ذکر آن میل زد که ذکرش از سوء ادب
 خالی نیست و لو حکایت مگر ضرورت اعلام مقتضی آنست که ذکر آن کرده
 بدان که مایه این طائفه مسئله توحید است و توحید را مخصوصین بجای خود میدانند

و دیگران را مشرک فی التوحیدیٰ پندارند اما احوال توحید آنها این است
 (مسئله امکان کذب باری تعالی) یعنی ممکن است که حق تعالی دروغ گوید عیاداً
 باشد و حق تعالی را از جهت امکان منزه دانستن بدعت و مکره‌ای است
 مخصوصاً البصاح الحق اسمعیل صلی^[۲] و صیانت الایمان ص ۵ مؤلف شهبازی شاکر
 ندیر حسین^[۳] بر این قاطع مصدق رشید احمد گنگوہی ص ۶ حق تعالی بر عرش نشسته
 است بر کرسی هر دو پائے خود داشته است کرسی انان چهر می کند و جید از ما
 در ترجمه قرآن در حاشیة آیتة الکرسی صفات اول تعالی حادث اند و علم تفصیلی او
 تعالی هم حادث است. اقامتہ البرهان عبدالصغیر پوری و از اتم العیب ص ۶
 او تعالی پیش از خلق آسمان زمین در هوای ماند فتاویٰ مجتدیہ ص ۲۳
 اینست عقاید آنها در باب توحید. الآن درباره رسالت باید شنود آنحضرت
 خاتم النبیین نیست که الف لام برائے عبد خارجی است جامع الشواهد بحوالہ
 نصر المومنین ص ۱۲۲ مؤلف صدیق حسن خان تمام انبیاء و در تبلیغ احکام موصوم
 نیستند جامع الشواهد بحوالہ کتاب رد تقلید ص ۱۲ مطبوعہ صدیقی بار اول مؤلف
 صدیق حسن خان تعظیم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بمقدار تعظیم برادر کلان
 کردن باید تقویۃ الایمان بلفظ ص ۲ و ۳ مؤلف مولوی اسمعیل دہلوی
 ہر مخلوق خورد باشد یا کلان در پیش شان او تعالی از چہار ہم ذلیل است
 تقویۃ الایمان ص ۱۵ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در قبر حیات ندارد بلکه
 مرد و خاک شد. تقویۃ الایمان سفر بقبر محمد و مشاہد او و مساجد او و سفر بقبر نبی
 یاولی و دیگر ہمتان و غیرہ مشرک اکبرست تقویۃ الایمان ص ۶ و کتاب التوحید
 محمد بن عبدالوہاب ص ۱۳۳ علم غیب آنحضرت را آنچه او را خدا بیتی تعالی عطا کرده است
 لہ چارہ اصطلاح ہند طائفہ اذال است کہ کار ختمین پوستانے جانوران کنند.

(۲) اسماعیل بن عبد الغنی بن شاہ ولی اللہ دہلوی در سال ۱۲۴۶ ہ. مرده است.

(۳) نذیر حسین مات سنۃ ۱۳۲۰ ہ. [۱۹۰۲ م.] تلمیذ اسحاق بن محمد افضل بن عبد

الغزیز الدہلوی و محمد اسحاق النجدی مات سنۃ ۱۲۶۲ ہ. [۱۸۴۵ م.]

اعتقاد کریں بدست تقویتہ الایمان ص ۲۶ خیال آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دنیا
 بدتر از خیال گاؤں خاست صراط مستقیم ص ۹۳ مولفہ مولوی اسمعیل عصائی
 من از محمد بہتر است در قتل مار و غیرہ۔ اوضح البراہین ص ۱۰۰ بحوالہ سید احمد حلا
 اولیا و انبیاء یکا راند تقویتہ الایمان ص ۲۹۔ انبیاء و اولیاء بیح قدرت نداشتند
 نہ می شنوند ص ۲۹۳ نظیر او علیہ السلام دیگر نبی ہم پیدا شدن ممکن است
 تقویتہ الایمان ص ۳۰ آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم در علم غیب چه خصوصیت است
 یخنین علم زید و عمرو و بکر بلکہ ہر کودک و دیوانہ بلکہ جمیع بہائم و حیوانات را
 حاصل است و بنص ثابت نیست حفظ الایمان مولفہ اشرف علی تھانوی
 ص ۱۰ آنحضرت را علم از ملک الموت و شیطان کم است بہرہ عقیدہ آن کند کہ علم
 علیہ السلام از ملک الموت و شیطان زیادہ است و بنص ثابت است این شرک است
 بر این قاطعہ ص ۱۱ اجماع امت کہ سندان با معلوم نباشد محبت شرعی نیست
 معیار الحق ص ۱۲۔ از خواندن کتب متداولہ فقہ آدمی کافر می شود۔ باید کہ آن کتب
 سوختانیدہ شوند بوشے غلین از مولوی عبدالخلیل سامروی۔ در وقت ضرورت
 پیغمبران و شہیدان فرشتگان راند اگر دن شرک است۔ تقویتہ الایمان ص ۱۰۱ انبیاء
 و اولیاء را شفیع خود دانستن شرک است۔ تقویتہ الایمان ص ۱۰۲ این زمانہ را تمام
 مردم کافرانند تقویتہ الایمان بلفظہ ص ۱۰۵۔ را چند کوشن جی لچن این جملہ انبیاء
 بودند بر آہنایمان آوردن واجب است۔ ہدیتہ المہدی ص ۱۰۷ از وجد الزمان
 نبی و ولی را مزارات مثل بت است از ان مدخواستن شرک است ہدایتہ الایمان
 از صدیق حسن خان ص ۱۰۶ تقلید شخصی در میلاد مبارک قیام و وظیفہ یا رسول اللہ
 و عبد القادر جیلانی شیئاً نند و سوم و چہلم و یازدہم پیر پیران استقاط میت انجیلہ
 کفر و شرک و بدعت است۔ لوامع الافارصت مولفہ غلام حسن ہجووالہ۔ و بر این

مدونہ
 علیہ السلام

قاطعہ

(۱) وحید الزمان حیدر آبادی مات سنہ ۱۳۳۸ ہ۔ [۱۹۲۰ م.]

(۲) محمد صدیق بن حسن خان مات سنہ ۱۳۰۷ ہ۔ [۱۸۹۰ م.]

(۳) محمد اشرف علی التھانوی ۱۳۶۲ ہ۔ [۱۹۴۳ م.]

قاطعہ ص ۴۲ و ستہ ضروریہ مع فتویٰ عبد الجبار امرتسری۔ آنحضرت علیہ السلام
 نزد او تعالیٰ از ذرہ تا چیز ہم کمتر است۔ تقویۃ الایمان ص ۵۵۔ در پیش رو صفہ
 آنحضرت بطریق تعظیم استادن شرک است تقویۃ الایمان ص ۲۳۔ تہرک از مزار
 ولی اللہ ادا و خواہد ادا کا ذریعہ ایمان و شیطان است۔ تذکیر الاخوان ص ۱۵
 ص ۲۱ مع تقویۃ الایمان۔ خاندان قادری نقشبندی حشتی وغیرہ گمراہ اند۔ تعویذ و
 رشتہ و مراقبات کردن شرک است۔ تذکیر الاخوان ص ۱۵۔ اینست اعتقاد و باہمیہ در
 باب رسالت
 مختصراً۔ قدرے از عملیات آہناتیز بشنو
 ہر کہ جماع کرد و انزال نشد نماز او بغیر غسل جائز است، ہدایتہ القلوب ص ۲
 و بلغ البین۔ نکاح خالہ غیر حقیقی کہ پدر یک باشد و مادران جدا باشند بر خواہ
 زادہ درست است۔ جامع المشاہد بحوالہ فتاویٰ عبد القادر غیر مقلد شاگرد ہدیر حسین
 نکاح جدہ با پسر زادہ جائز است کہ صرت او منصوص نیست۔ پرچہ المحدث نمبر ۲۵
 و ۴ شہداء اللہ امرتسری ۲۲ رمضان ۱۳۲۸ھ۔ اگر از طرف سگ آب بخورد پس
 خوردہ او پاک است۔ طریقہ احمدیہ نصر الباری پارہ اول ص ۳۳۔ بر حاشیہ نوشتہ کہ پس
 خوردہ سگ و خنزیر ہر دو پاک است۔ یعنی مرد و زن ہر طرح پاک است۔ عرف
 الجادی ص ۱۰ و کنز الحقائق و حید الزمان ص ۱۰ و رو صفہ ندیہ ص ۱۰۱۔ بحوالہ کلمۃ الفصح
 گوشت مُردار و گدول غیر آدمی جملہ پاک است۔ رو صفہ ندیہ ص ۱۰۱۔ قرآن مجید را در
 قاذورات یعنی پلیدی انداختن و وقت ضرورت او را زیر مقدمہ داشتن یا او را
 زیر پاداشتن کہ بمکان بلند طعام وغیرہ را دست برد درست است۔ کتاب تحقیق
 اوراق ص ۵۵۔ تصنیف غلام علی کلمۃ الفصح ص ۳۲۔ از ہر طرف کہ خنزیر آب خورد یکبار
 شستن او کافی است۔ طریقہ احمدیہ کلان ص ۳۔ پوست خنزیر و پے آن بچہ است
 پاک میشود کنز الحقائق ص ۱۳۔ دہ عورت را و نکاح یکجا آوردن درست است

(۱) در کتاب (تقویۃ البیان) کہ ترجمہ فارسی (تقویۃ الایمان) است مزخرفات وی بعینہا

موجود است (حلمی)

(۲) عبد القادر بن شاہ ولی اللہ مات سنہ ۱۲۳۰ھ۔ [۱۸۱۰ م.]

عرف المجاہدی ص ۱۱۱۔ اصحاب نے صریح حدیث انکار میکر دند و برستو خود عمل
 میکر دند۔ فتاویٰ عبد الجبار غزنوی ص ۱۱۱۔ آب پاک است اور اسیچ چیز نجس
 نمیکند تاکہ اوصاف نکتہ او مبتدل نشود۔ لعاب سگ خنزر پر پیش خوردہ آہنا
 پاک است نزل الابراہم فقہ النبئی المختار مصنفہ وجد الزمان ص ۲۹۱۔ رطوبت
 فرج و شراب پشیاپ حیوان حرام باشد یا حلال پاک است ص ۲۲ جلد اول
 و ص ۲۳ جلد دوم از نزل الابراہم آیں جملہ عقائد و حوالہ ہا کہ ذکر شد منقول از
 کتاب اباطیل و ہدایہ تصنیف مولوی احمد علی نموی و کتاب سیف الابراہم از
 نظام الدین ملتانئی است اما اینجا مختصر نوشتہ شد و اصل تفصیل نوشتہ ہے
 کہ عقائد باطلہ آہنا را نمبر از ۲۵۰ ہم زیادہ است باگر کے تحقیق این کردنی باشد
 اصل را مطالعہ نمائیں اے برادران اسلام خدا را انصاف از دست نہ سید
 و بفرمائید کہ آیا این عقاید و عمل اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را بودہ آیا
 این عقائد و عمل اتباع اصحاب را بودہ یا تبع اتباع را بودہ آیا این عقائد و عمل
 سلف صالح امت را بودہ آیا دین عقائد توحید آہنا جسم و مکان و عجز او تعالی
 را ثابت نمیشود۔ آیا دین عقائد اوتشان در باب رسالت توہین و تحقیر و تبدیل
 رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم تصریحا و تلویحا ثابت نیست۔ آیا دین عقائد
 توہین و تحقیر شریعت محمدی علیہ علی آلہ الصلوٰۃ والسلام ثابت نیست بل
 و اللہ کہ از روئے انصاف جملہ ثابت است پس باوجود چنین جہانت
 باطنی آیا دعویٰ الہدیت بودن اینان را میسند آیا دعویٰ مسلمانی اینان را
 میسند آیا با چنین عقاید و عمل پاکیزگی لباس ظاہر و درازی لہجہ زری کفار و
 طلاق لسان کہ برائے ذر لیتن خلق اللہ لعل سے آزد اینان را در قیامت
 از روئے شرع شریف نجات خواهد داد؟ ہرگز نہ بلکہ علامات منافقین

زمانہ نبوت علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام مہم بود در این قم موجود اند اگر کسی آن
 کدام علامات است گوئیم بشنوع تعالی در قرآن مجید در سورہ بقرہ رکوع دوم
 احوال منافقین چنین میفرماید۔ اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم ومن الناس من
 یقول استجاب للہ وباللہم الاخر وما ہم بمؤمنین اینها ہم میگویند ایمان آری
 بخدا و بروز جزا اما حق تعالی تکذیب این دعوی میکند میفرماید وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِیْنَ
 یعنی نیستند مؤمنان بخدا چون اللہ والذین امنوا یعنی فریب میدهند خدا
 را بزعم خود بخوئی ایمان و همچنین فریب دہند مسلمانان را تر ویدان خدای حق
 تعالی میفرماید وما یخدعون الا انفسہم وما یشعرون یعنی فریب نمیدهند
 در حقیقت مگر نفسی خود را و نمیدانند قیامت فعل خود را این طالع غیر
 برائے فریب خلق اندازند اہل تقوی کردن و بر سر زبان آیات واحادیث را
 داشتند تا مرد و مرا بگردانم خود آرزو عادت دارند فی قلبہم مرض خردہم
 اللہ مرضا یعنی در دلہاے ایشان بیماری و لہم عذاب الیم بما كانوا یکذبون و اذا قيل لہم
 لا تفسدوا فی الارض قالوا انما عن مصلحت یعنی ہر گاہ گفتہ شود منافقین را
 فساد نکنید در ملک گویند بدستیکہ ما مصلحانیم و ہمیں است عادت و ہم یہ کہ
 خود را حامیان دین شریعت میدانند حق تعالی در تر ویدانہما میفرماید لا
 انہم ہم المفسدون و لکن لا یشعرون یعنی بدستیکہ ایمان مفسد اند
 مگر نمیدانند فساد و عمارت خود را و اذا قيل لہم امنوا کما امن الناس قالوا
 انن من کما امن السفہاء یعنی ہر گاہ گفتہ شود آنہا را کہ ایمان آری بدصدق
 چنانچہ دیگر مردم ایمان بصدق آورده اند در جواب میگویند آیا ما ایمان آری چنانچہ
 ایمان آورده است نادانان بی عقلان و ہمیں احوال است بیان زبان را اگر

کسے آہنہ را گوید عقائد باطلہ خود را بگذارد چون عموم امت مرحومہ عقائد علیہا
 خود را صحیح و ثابت نماید میگویند کہ شمایان نادان و بیعتل سبتید قول الله و
 قول الرسول را گذاشته بقول زید و عمر و عمل میکنند ماہرگز بمثل ایمان شمایان
 نمی آید حق تعالی در تردید این قول شان میفرماید الا انهم هم السفهاء ولکن
 لا یعلمون یعنی خبردار شوید اینها خود نادانند گرنی دانند نادانی خود را کہ قول
 مجتهد مذہب موبہو موافق قول الله و قول الرسول است مگر وہ بیان نمیند
 ماخذ قیاس مجتهد را و اذا قالوا الذین امنوا قالوا انا واذ اخلوا الیٰ شیانہم
 قالوا انا معکم انا غن مستہزؤن یعنی ہر گاہ ملاقی میشوند منافقان با مومنان
 خاص میگویند ایمان آوردیم با خلاص ہر گاہ خلاص میشوند بہ رفیقان مگر کہ
 خود میگویند ما با شما ہستیم در عفت ندبا مومنان در اظہار ایمان سخرہ کنان ہستیم
 و ہمیں است احوال و دبیان حنفی نما کہ جماعت اخاف را گویند ما حنفی ہستیم
 و ہر گاہ بار رؤسائے وہابیہ جمع میشوند میگویند ما با شما ہم ما فقط برائے فریقین
 آنها اظہار حقیقت میکنیم **فائدہ** حق تعالی رؤسائے منافقین را شیطان
 فرمودہ و آہنہ در ظاہر ہی آدمی بودند برائے اینکه بدانی کہ اعتبار عمل و عقائد را
 ہست نہ جسد و صورت را کہ صورتش انسان باشد اما چونکہ کار شیاطین میکند او
 شیطان است چنانچہ در سورہ والناس میفرماید یوسوس فی صدورہم الناس
 من الجنۃ والناس حق تعالی در تردید این قول آنها میفرماید الله یتستہزؤہم
 ویمدھم فی طغیانہم لیسہونہ یعنی حق تعالی جزائے تمسخر آنها میدد و
 مہلت میدد در سرکشی آہنہ در حالتیکہ سرگردانند در حیرت و نابینا یا تند از حیرت
 بصیرت ادلتک الذین اشاروا الضلالۃ الیٰ الہدۃ یعنی ہنایند کہ فریادند گمراہی
 بہدایت ہمیں است احوال غیر مقلدان مذہب گمراہی پسند کردند از راہ راست امت

مرحوم حق تعالی نتیجہ این خریداری آہنہا چنان میفرماید فسار بحت تجارتہم
 دعا کاواہم تہدین یعنی فائدہ نکر و تجارت منافقان و نہ یافتند راہ را
 را ہمین است حال و با بیان کہ درین عقائد فاسدہ خود راہ راست نیافتند
 و گمراہ گشتند در اینجا اگر کسی گوید کہ ہمیں آیات متلوہ را اگر غیر مقلدین از طرف
 خود بر شما حجت آرد نمیتوانند کہ مقلدین مذہب را تشبیہ بنا یافتند اودہ
 علامات نفاق را در شما بیان ثابت نمایند۔ در جواب گوئیم نمیتوانند بدو وجہ
 وجہ اول آنکہ حق تعالی در اول آیات لفظ ومن الناس فرمودہ است
 و لفظ من تبعیضی است یعنی بعض الناس کہ جماعہ منافقان مدعیہ
 طیبہ بودند و آہنہا بہ نسبت دیگر افراد اصحاب اقل قلیل بودند ہمچنین غیر
 مقلدین بہ نسبت مقلدان مذہب اربعہ اقل قلیل اند پس این تشبیہ
 با منافقان بر غیر مقلدین صادق می آید نہ بر مقلدین۔ دیگر آنکہ درین آیات
 منافقان حق تعالی میفرماید و اذ القوا الذین امنوا قالوا امنا و اذ اخلوا
 الی شیطانیہم قالوا انا معکم الایہ این علامت در مقلدین گاہی
 پیدائی شود کہ نزد و با بیان بگویند کہ ما مذہب شائیم و ہر گاہ بہ رؤسائے
 مقلدین برسند گویند کہ ما بطریق تسخر خود را دہانی نمودیم تا دیگر و با بیان را
 بفریب مقلد شائیم و ہمین علامت بعینہ در غیر مقلدین خفی ناموجود است
 من اولہ الی آخرہ ہمین در تمام مقلدین کسی ہست کہ خود را بنفاق
 و دہانی ظاہر سازد و ہزار بار و با بیان ہستند کہ خود را بنفاق خفی میگویند
 فانصف وقتبہ الحاصل اصول ماہ النزاع در میان مقلدین و
 غیر مقلدین چہا ر چیز است التعظیم لغير الله۔ التوسل با رواج
 الصلحاء و الاستمداد منها۔ الذلل للغائب و سماع الموتی

الاتباع والتقليد لاس باب المذاهب الاربعہ۔ این ہر چہ چیز او ہوتے
 شرک و کفر و بدعت میداند چنانچہ در عقائد آنها بجا کہ کتاب آنها ذکر یافت
 دہل سنت و الجماعہ مقلدین مذہب اربعہ این ہر چہ چیز ابرامح و مسنون
 و واجب میدانند بحال بر ما مقلدان لازم است کہ دلائل ابحاث و
 تشن و وجوب امور معلومہ از روئے کتاب اللہ و حدیث رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم واقوال و افعال سلف صالح و جمہور علمای امت مرحومہ
 ثابت کنیم اما قبل از شروع در مقصود جماعہ غیر مقلدین را عموماً و جماعہ و ہای
 حنفی نما را خصوصاً بحال ادب معروض کہ برائے خدا پروردگار تعصب و آتش
 قہر و غیظ بے محل کہ با مقلدان مذہب دارند بکجو انداختہ بطریق انصاف
 کہ احسن الاوصاف است بحال فراخ دلی فکر غائر و صفائے بر مضامین رسالہ
 بعلم آورده نتیجہ کہ مقتضای انصاف باشد بر آن کہ حق طلبی این است
 و خواہ مخواہ مجبر دسماع دلیل مخالف طبع بر دو قبح آن نکوشند کہ این طریقی
 نفس پروری است واللہ یهدی من یشاء الی صراط مستقیم۔

اصل اول التعظیم لغیر اللہ ثابت است بحجاب اللہ و احاد
 صحیحہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم واقوال و افعال سلف صالح و جمہور
 علمای امت اما کتاب اللہ تعالیٰ فقد قال اللہ تعالیٰ فی کتابہ العزیز
 و من یعظم شعائر اللہ فانہا من تقوی القلوب یعنی ہر کہ تعظیم کند
 نشانہ ہائے حق تعالیٰ را پس این تعظیم از تقوی و پرہیزگاری است اول
 معنائی شعائر باید ہمیشہ محقق دہلوی شیخ عبدالحق رحمہ اللہ یہ میفرماید شعائر
 جمع شعیرہ است و شعیرہ علامت را گویند پس ہر چیز کہ از دیدن آن خدای

اصل اول ۱۰ اصل ثانی ۲۷ اصل ثالث ۴۵ اصل رابع ۷۰ ہائمه ۱۱۳ یاد آید

(۱) عبد الحق بن سیف الدین الدہلوی مات سنۃ ۱۰۰۲ ھ۔ [۱۶۴۲ م.]

یا آید آن از شعائر است انتہی پس شعائر الله مخصوص بصفا و مروءت نیست بلکه آنها بعضی از شعائر الله هستند قال الله تعالی ان الصفا والمرقة من شعائر الله و نه مخصوص بعرفات و مزدلفه و منی است حضرت شاه ولی الله رحمه الله علیه در حجتہ الله الباقه صفحه ۶۹ میفرماید و معظم شعائر الله اربعة القرآن و الکتابه و النبی و الصلوٰة و همین بزرگ در الطاف الهی ص ۳ میفرماید و محبت شعائر الله عبارت از محبت قرآن و پیغمبر و کتبه است بلکه محبت هر چه نسبت باشد بخدا حتی اولیاء الله نیز انتہی پس اذین عبارت مفهوم شده اولیاء الله نیز داخل شعائر الله اند خود سرگروه و همیان مولوی اسماعیل در کتاب خود صراط مستقیم در باب اول میگوید و از فروع حب نعم است تعظیم شعائر او یعنی امریکه با آن مناسبت خاصه می دارد پیشینه که ذہن کسی که واقف با آن مناسبت باشد از ان امور با آن نعم انتقال میکنند مثل تعظیم نام او و کلام او و لباس او و سلاح او حتی که مرکب او و مسکن او و نحو انتہی ازین عبارت معلوم شد که تعظیم شعائر رسول الله صلی الله علیه و سلم عین محبت نعم حقیقی است پس تعظیم نام آن سرور علیه الصلوٰة و السلام و کلام او و لباس او و سلاح او و مرکب او و مسکن او و موله و مرقد او و مشاهد او و مساجد او عین تعظیم آن سرور است علیه الصلوٰة و السلام که در حقیقت تعظیم العزت است و در پس آن تعظیم الهیبت او و تعظیم اصحاب او و چیز دیگر که با آن بزرگواران منسوب اند تعظیم آن سرور است صلی الله علیه و سلم که در حقیقت تعظیم العزت است زیرا که سبب تعظیم آنست که او فرستاده و محبوب رب العزت است و محبوب محبوب لامحاله محبوب می باشد مولوی اسماعیل پس از عبارت فوق این رباعی در صراط مستقیم خود می نویسد

(۱) شاه احمد ولی الله الدهلوی توفی سنه ۱۱۷۶ هـ. [۱۷۶۲ م.]

(۲) مولوی اسماعیل بن عبد الغنی بن شاه ولی الله توفی سنه ۱۲۴۶ هـ. [۱۸۳۰ م.]

(۳) مؤلف تمجید نسبت این رباعی بمولوی اسماعیل غیر صحیح می نماید خلاف مشرب و مذهب اوست

نازم چشم خود که جمال تو دیده است به افتم بیای خود که جویت رسیده است
 هر دم هزار بوسه زخم دست خویش را به گو دامنت گرفته بسویم کشیده است
 این همه تعظیم لغیر الله است یا چیز دیگر چونکه سرگروه و مقتدای قوم چنین
 میگوید و در باب نسبتات حضور اکرم اینقدر تاکید میکند معلوم نیست که این
 بدختمان به پیروی کدام شخص در عرض تعظیم تحقیر و توین و بهم و محو آثار آنحضرت
 صلی الله علیه و سلم میکنند که خود سرگروه اینها این آثار شرکه را از جمله شعارها
 مینویسد حق تعالی امر به تعظیم آنها میکند این است اتباع این قوم هر کلام
 را در مشد و مقتدای خود را اگر این دو آیه را بطریق قیاس منطقی بهم جمع کنی
 ان الصفا والمرءة من شعائر الله ومن يعظم شعائر الله فانها من تقوى
 القلوب بعد سقوط حد وسط نتیجه چنین می برآید من يعظم الصفا والمرءة
 فانها من تقوى القلوب تعظیم صفا و مرده که دو کواکب خود متصل صرم کلی
 اند سبب رفت و آمد سیدتنا لاجره والده حضرت اسمعیل نبی الله
 علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام از شعائر الله منصوص قرآن ثابت شده
 یادگار آن موصوم محترمه است امکان مقدسه که یادگار فخر الدین الاخرین
 سید الانبیاء والمرسلین محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم هستند چون
 مولد او مسکن او و معبد او و معبر او و مسجد او و مرقد او و آثار او مرقد آل صحاب
 او صلی الله علیه و سلم تعظیم بجای خود در مذہب دلهایه قابل القابجا
 خود هم مانند بلکه واجب التخریب گشتند. انا لله وانا الیه راجعون. اگر نظر
 انصاف ورق گردانی قرآن مجید کنی تمام قرآن پُر از تعظیم و توقیر او علیه الصلوة
 والسلام یا بی سوره حجات بسم الله الرحمن الرحیم یا ایها الذین امنوا
 لا تقفوا ما بین یدی الله ورسوله و اتقوا الله ان الله سمیع علیم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ
 بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالِكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ. آن الذین
 يَفْضُونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ
 فَلِلَّذِينَ اهْتَمَمُوا مَغْفِرَةٌ وَاجْرَ عَظِيمٌ. آن الذین ينادونك من وراء الحجرات
 أكثرهم لا يعقلون. دلواتهم صبروا حتى تخرج إليهم وكان خيرا لهم
 والله غفور رحيم. در این پنج آیت اگر کسی بغور و انصاف فکر کند
 معلوم می تواند کرد که حق تعالی چه مقدار ساحت عزت و تعظیم و توقیر
 رسول مقبول خود را صلی الله علیه وسلم بلند ساخته و بکدام مرتبه امر در شأن
 مراعات آداب او علیه الصلوة والسلام بر امت او فرض نموده تا کدام
 حد تهدید و تفریح بے ادبانه بیان فرموده که فقط بلندی آواز را بر او
 او علیه الصلوة والسلام سبب تحبط اعمال فرموده و اعمال را بصیغه جمع
 فرموده برائے اشعار بآنکه جمیع اعمال صالحه که در اسلام کرده اند بلکه خود اسلام
 هم علی است از علل هائے نیک بسبب سوء ادب رفع صوت مجبوظ و ابواب
 میگردند و در شان نزول آن الذین ینادونک من وراء الحجرات مفسرین
 می نویسند که عیینة بن حصن فراری و قرع بن حابس با هفتاد نفر
 قوم خود بنی تمیم وقت نیم روز در مدینة منورة رسیدند و حضور اقدس رسول
 مقبول صلی الله علیه وآله وسلم در استراحت قیلوله بودند پس این قوم
 بیرون حجره هائے از واج طاہرات بطریق بے ادبانه نعره ها بر پا کردند و
 گفتند یا محمد اخرج الینا پس حق تعالی زجر تو بیخ کردین روش بے ادبانه
 آن قوم را و امر بتعظیم و توقیر و ثبات و صبر فرمود و عجب اینست که این قوم
 بنی تمیم که نجدیان این زمان هم خود را مشوب بنی تمیم میکنند از اول آن

همچنین بے ادب و باروش جاہلانہ بودند از ان وجه در حدیث وارد است
 الفاظ الجفاء فی المشرق و خاص در حق نجد فرمود منہ یطلع قرن الشیطان
 صدق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم واللہ قد خرج منہ قرن
 الشیطان ومنہ وقعت الفتن والنزلازل فی المسلمین وای الفتن
 والنزلازل تُهبت الاموال وُقیت الرجال وُسبیت المحرمین و الاطفال
 واستمر الوبال علی اهل الحرمین الی هذا الحال فنسأل اللہ الکریم المتعالی
 ان ین بفضله ویکشف السوء و النکال و یحسن الحال و المال اگر نزل
 قرآن بہ انتقال حضور اقدس صلی اللہ علیہ وسلم منقطع نمی گشت در حق
 این بے ادبان نجدیان چه آیات و عید شدید نازل میگشتند اما افسوس
 کہ آن سلسلہ مقطوع گشت الحال نجدیان در تخریب آثار و ہندیان در
 تحسین آن تخریب نشنودند فائدہ در اول آیات سورہ حجرات شروع ارشاد
 آداب بلفظ یا ایہا الذین امنوا لاتقتدوا بالصوات الذی فیہ یفرعون و در شروع آیت ثانیه
 با زلفظ یا ایہا الذین امنوا را مکرر فرمود اگر چه ایجاز و جزا است قرآن کریم
 مقتضی و ادعای عطف است یعنی اگر و لا ترفعوا اصواتکم الی اخر الایۃ می فرمود
 کافی بود اشعار باینکہ ارشاد عدم رفع صوت بحضور او علیہ الصلوٰۃ
 والسلام و ارشاد عدم مخاطبہ او علیہ الصلوٰۃ والسلام بمثل مخاطبہ آنها
 بایکدیگر و در صورت عدم امتثال و عید تجبیط اعمال مخصوص باہل زمان
 آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم نیست بلکہ ہر کسی کہ متصرف با میان باشد
 الی یوم القیامہ این حکم تحفظ آداب آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام منہ
 اوست اگر مخصوص باہل زمان بودی یا اصحاب النبی و نحوہ سفیر و
 آن احکامیکہ مخصوص باہل زمان است چون یا نساء اللہی او یا اهل بیت

او یا ایہا الذین ہادوا بالفاظ مخصوصہ ذکر فرمودہ است بلکہ چون نماز و روزه
 و حج و زکوٰۃ و باقی اصول اسلام را بلفظ یا ایہا الذین امتوا ذکر کرده است
 کہ تا روز قیامت جملہ مومنان بر آن عمل نمایند این ارشاد آداب را ہم بہمان
 طرح بلفظ مکرر یا ایہا الذین امتوا ارشاد فرمود پس مدفوع گشت بذكر این
 فائدہ آنچه در بیان میگویند کہ تعظیم آن سرور علیہ الصلوٰۃ والسلام محدود
 بایام حیات او بود و اجساد و ارواح انبیاء و صلحا بعد از مرگ قابل تعظیم است
 نیستند زیرا کہ مراعات آداب حضور نور تا روز قیامت بر جمیع مومنان واجب
 ہمین آیات فرض گشت فتدبر و انصف۔ این ہمہ تاکیدات مراعات آداب
 تعظیم لغیر اللہ است یا چیز دیگر بلکہ تعظیم غیر اللہ است شد آیہ کریمہ
 یا ایہا الذین امنوا لا تقولوا امر اعداء و قولوا انظرنا و اسمعوا للکفرین عذاب
 الیم چونکہ کفار و منافقان لفظ را عتاراد در مخاطبات حضور نور را عینا
 میگفتند و اصحاب کرام را عاصب اصطلاح لغت عرب میگفتند و بہر دو
 لفظ بصورت مشابہت با ہم داشت حتی تعالی مومنان را از استعمال
 لفظی کہ مشابہ لفظ کفار بود منع فرمود و در پس آن فرمود و لذکرین عذاب
 الیم یعنی اگر کسی مراعات آداب نکند و اصرار بر آن کند او کافر است و
 کافران را عذاب دردناک است این امر از جانب البی مؤمنان
 را برائے تعظیم حضور نور است یا چیز دیگر و در صدر آیت یا ایہا الذین امنوا
 فرمود اشعار با اینکه ہر کہ مؤمن باشد الی یوم القیامۃ براہ مراعات آداب
 حضور نور فرض است۔ کریمہ و لو انہم اذ ظلموا انفسہم جادلک
 فاستغفروا اللہ و استغفر لہم الرسول لوجدوا اللہ توابا رحیما یعنی
 اگر آنہا ہر گاہ کہ ظلم کنند بر خود بکفر یا فسق بیانید نزد تو پس طلب

مغفرت کنند از او تعالی و طلب مغفرت کند برائے آنها رسول ہر آئینہ خواہند
 یافت او تعالی را توبہ قبول کند و بسیار مجربان این آیت شریفہ بجمال
 ایضاح تردید ندہب غیر مقلدین میکنند زیرا کہ لفظ جاؤا عام است از
 دور بیابند یا از نزدیک پس آنچه این محرومان میگویند کہ سفر و وضع
 مبارکہ حضرت خیر البریہ حرام و شرک است صحیح مخالف و مصادوم قول
 او تعالی است زیرا کہ محبت از دور بغیر سفر ممکن نیست فاستغفر اللہ
 ند میکنند کہ دعائے مغفرت و قضائے حاجات در اماکن تشریکہ مقدسہ
 مقبول است و نہ استغفار الہی در ہر مکان ممکن بود ذائقہ تقیبی زیادہ تر
 توضیح آن میکنند یعنی استغفاری کہ پس از محبت واقع شود آن مقبول
 است تردید است قول محرومان را کہ او تعالی ہر جا دانا و بینا است اماکن مقدرا
 تاثیر و دخلی در آن نیست۔ واستغفر لہم الرسول باب شفاعت کشاد
 گوید کہ استغفار رسول شرط مغفرت است کہ استغفار الہی آن وقت مفید
 می افتد کہ مقرون شود با استغفار رسول و آنچه این محرومان ایکار شفاعت
 میکنند و میگویند کہ شفاعت بغیر اذن کسی نمیتواند استدلالاً بقولہ تعالی
 من ذالذی یشفع عنده الا باذنه گوئیم بالکل صحیح بغیر اذن کسی نمیتواند
 شفاعت کرد اما رسول مقبول را اذن شدہ است کہ مقام محمود و موعودین
 مقام شفاعت کبری است بدلیل حدیث صحیح اعطیت الشفاعت
 بصیفہ ماضی۔ و اگر محرومان اعراض آرند و گویند کہ این آیت مخصوص بحالت
 حیوۃ او بود علیہ الصلوٰۃ والسلام گوئیم لفظ اذ تردید میکند اعراض شمارا کہ
 اذ مخصوص بزمان دون زمان نیست پس ازین کریمہ سہ امر ثابت شد
 سفر و وضع مطہرہ او علیہ الصلوٰۃ والسلام واجب است دعا در اماکن مقدسہ

و شفاعت

وشفاعت آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم مرعایان را فتنیتہ کریمہ ات
 الذین بیایعونک انما یاعون اللہ ید اللہ فوق ایدیہم یعنی آن کسانی
 بیعت میکنند با تو بد رستی که بیعت با خدا می کنند سبحان اللہ چه مقدماً
 مرتبہ قرب است آری خلیفہ مطلق ہم رسول برحق است ید اللہ فوق
 ایدیہم اسرارے دارد کہ بیرون از حیطہ تخریر است قلم اینچا رسیدہ
 سرشکت کریمہ و ماکان اللہ لیعد بہم و انت فیہم یعنی حق تعالی عذاب
 نمی فرستد بر کفار و حال آنکہ وجود مسعود تو در میان آنهاست اسے عزیر
 قوم ہر نبی بعد از طغیان مورد نزول عذاب می گشت و امت آنحضرت از نزول
 عذاب الہی در دار دنیا مامون اند سبب بودن وجود مبارک او علیہ الصلوٰۃ
 و السلام در میان امت خودالی یوم القیمہ اگر وجود مسعود او علیہ الصلوٰۃ و
 السلام در میان ما نبود می ہر آریہ سبب انواع طغیان مستحق انواع عذاب
 می گشتیم تردید است مر قول محرومان را کہ او از میان ما رفت و خاک شد
 خاک باشد در دہان آن قوم کریمہ یا ایہا الذبی انا ارسلناک شاہداً
 مبشراً و نذیراً و داعیاً الی اللہ باذنہ و سراجاً منیراً یعنی اسے نبی مکرم
 ما فرستادیم ترا در حالی کہ شاہد ہستی بر احوال امت و بشارت دہندہ ہستی
 مومنان را بہ دخول جنت و ترسانندہ ہستی مر کفار را بہ دخول دوزخ
 و خوانندہ ہستی مردم را بسوی بندگی او تعالی باذن او و چراغ روشن ہستی
 اینجملہ تشریفات و تعظیبات کہ از جانب او تعالی مرحبیب اور اصلی اللہ
 علیہ وسلم عطا شدہ است قابل غور ہستند در آخر آیتہ فرمود و چراغ روشن
 ہستی و این چراغ از نور ذات الہی روشن شدہ است و بیان دریلے
 اظہار این چراغ ہستند میرید دن ان یطفوا نور اللہ با فواہم واللہ

یعنی از آنکہ وجود مسعود تو در میان آنهاست ہر ایشان عذاب نخواہد کرد

متم نوره و لوكوه الكافرون و حال آنكه چراغی را كه ایند بر سر زودیه
 اگر كس پف زند ریشش بسوزد - ریش سوختن آسان است اما ایمان سوختن
 امر مشكل مؤلف رساله عنی عنه رموز این كرمیه و دیگر متعلق این باب در
 رساله تهلیلیه خود بتفصیل و اشباع نوشته است من شاء فلیرجع له
 كرمیه و علمك ما لو تكن تعلم و كان فضل الله عليك عظيما یعنی آموخت
 ترا آنچه نمیدانستی آنرا و فضل خدا بر تو است نبی مكرم عظیم است لفظ ما
 تعاضای عموم میكند كه علوم اولین و آخرین داخل این عموم میتواند شد
 و درین باب احادیث صحیحیه نیز بمرتبه تواتر رسیده اند و چه عجب سیکه
 فضل خدا بر او بنص قرآن عظیم باشد باید كه چنین باشد تردید است مر
 قول محرومان را كه میگویند از علم او علیه الصلوٰة و السلام علم ملك الموت
 و علم شیطان زیاده است كه بنص ثابت است اول سوال این است
 كه آن كدام نص است كه دال بر عموم علم ملك الموت و شیطان است
 چرا آن نص را ظاهرنه میكنند و ازین نص مذکور چرا چشم بصیرت اینها كور است
 سعدی خوش گفت چشم بد اندیش كه بر كنده باد چه عیب نماید بهترش
 در نظر مؤلف ازین بجز بے پایان چه مقدار نوشته میتواند سیکه متابعت
 او مرتبه محبوبیت و درگاه الهی حاصل می شود خودش بكدام مرتبه محبوب و
 مقرب خواهد بود قل انكنتم تحبون الله فاتبعونی یحببكم الله كسبكم اطاعت
 او عین اطاعت خدا باشد و صف قرب او بكدام زبان بیان میتواند كرد
 من یطع الرسول فقد اطاع الله كسبكم اشمال امر و نبی ادرا حق تعالی
 سفارش میكند عظمت قدر او را هم او میداند - ما انتم لیسوا الرسول فخذوه
 و ما نهلكم عنده فانتھوا این بحث را باین بیت ختم كنم